

ARNOLD L. MONTANDON – 110 ANI DE LA PRIMIREA SA ÎN ACADEMIA ROMÂNĂ

Gabriela ANDREI¹, Mircea-Dragomir ANDREI²

arnold4386@yahoo.com; ammircea@yahoo.com

ABSTRACT: For his outstanding merits on April 11, 1905, Arnold Lucien Montandon (1852–1922) became a corresponding member of the Romanian Academy, the Scientific Section.

He was elected with 22 votes „yes” and 3 „no”, out of a total of 25. Dr. Constantin Istrati is one that reads „exposure on the writings and scientific work of Mr. A. L. Montandon, proposed by the Scientific Section to be especially foreign correspondent.”

Already recognized at the time as one of the best entomologist-hemipterologist in the world, a great autodidact was born in France and established in Romania in 1873. Here he sought permanent fauna and flora of his adoptive fatherland. His works related to Moldova, Muntenia and Dobrogea were among the first in this domain. Published in prestigious periodicals of the world, in a world language, undoubtedly contributed to the knowledge of Romania abroad.

KEYWORDS: Arnold L. Montandon, entomology-hemipterology, corresponding member of the Romanian Academy, collections, museum

Ședința Academiei, ținută în acea dimineață de primăvară, 11 Aprilie 1905, este prezidată de Ioan Kalinderu (1840–1910). După prezentarea câtorva candidați, printre care Generalul C. I. Brătianu, membru corespondent al Academiei Române și Director al Institutului Geografic al armatei, și Ludovic Mrazec, geolog și farmacist, membru corespondent al Academiei, și admiterea prin vot a acestora în rândul membrilor *activi* ai

¹ Membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Roman de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

² Membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Roman de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

Academiei, urmează, pe secțiuni, prezentarea candidaților pentru *membru corespondent*.

Primul candidaț propus de Secțiunea științifică este d-l Emil Racoviță, în etate de 35 de ani, subdirector la laboratorul maritim Arago din Banyuls-sur-Mer. După ce Dr. Constantin Istrati citește *expunerea asupra activității sale științifice*, Racoviță este ales membru corespondent român, cu 25 voturi „pentru” și un vot „contra”, din 26.

Următorul candidat propus de Secțiunea științifică pentru a deveni membru corespondent străin, este d-l A. L. Montandon. Dr. Constantin Istrati citește *expunerea asupra scrierilor și activității sale științifice*. Pentru început, face o succintă trecere în revistă a datelor legate de originea franceză, din Besançon, a candidatului, de venirea sa în țara noastră și de posturile ocupate în Administrația Domeniului Regal de la Broșteni și Sinaia, perioadă în care a fost decorat cu *Coroana României*. Trebuie să amintim că această primă parte a prezentării făcută de Dr. Constantin Istrati conține mai multe inexactități. Astfel apare 1877, în loc de 1872 – anul venirii în țară a lui Montandon; 1886, în loc de 1888 – anul retragerii sale de la Sinaia; *Bușteni*, în loc de Broșteni ș.a. Andrei și Pandelescu (2006) corectează definitiv aceste erori, emițând totodată părerea că ar fi putut să provină dintr-o transcriere greșită a textului original, pentru tipărire. Din păcate, mai mulți autori au preluat și publicat aceste date eronate.

Prezentarea făcută de Dr. Istrati continuă în termeni elogioși la adresa marelui autodidact, care „nu făcu studii universitare și nici o specialitate în ramura științelor la o anumită școală. Natura, frumusețea și marea varietate a faunei entomologice a munților noștri fură dascălii săi, iar seriozitatea observatorului, precizia omului de știință, dorul de a colecționa și studia și, mai departe, de a publica observațiunile proprii, urmară de la sine. E un ales autodidact, (autodidacti n.a.) cărora le datorim așa mult în știință, format la școala mare a faptelor, a naturii.” În continuare, Dr. Istrati amintește de prima notă publicată de A. L. Montandon, în 1876, iar „dela 1878 publică neconținut dela noi din țară până la 1899, 61 lucrări pe rând, în:

«Feuille des jeunes naturalistes, Paris.

«Bulletin de la Société d'études scientifiques d'Angers.

«Revue d'Entomologie, Caen.

«Annali di Museo Civico di storia nat., Genova.

«Proceedings of the M. S. Nat. Museum, Washington.

«Annales de la Société entomologique de Belgique.

«Annales de la Société entomologique de France.

«Bulletino dei Musei di Zoologia ed Anatomia comparata, Torino.

«Bulletin de la Société des sciences, Bucarest.

«Verhandl. Der k. k. Zool.-Bot. Gesellschaft, Wien.

«Bulletin du Museum d'hist. naturelle, Paris.

Dela 1899 mai publică 21 studii importante, în aceleași ultime publicațiuni citate și în:

«Természetráji Füzetek.

«Annales Musei Nationalis Hungarici.

«Bulletino della Società entomol. Italiana, Firenze, și în publicațiunea:

«H. A. Junod, La Faune entom. du Delagoa, din 1899.

În total însă, notele sale trec peste două sute. Voiu cita și «Excursions en Dobroudja» din 1887.” Vom adăuga și noi aici celelalte scrieri ale lui Montandon referitoare la Moldova și Muntenia (*Valahia*): Brostenii et la Vallée de la Bistriza (1878, 1879, 1880 a, b); Brostenii et la Fôret de la Bistriza (1880 c), apărute în „Feuille des jeunes naturalistes”; Souvenirs de Valachie (1880 d) și Souvenirs de Moldavie. Le Domaine Royal de Broșteni (1884), apărute în „Bulletin de la Société d'études scientifiques d'Angers”. Pe lângă datele privitoare la fauna și flora României, lucrările sale și în special cele menționate mai sus, conțin o mulțime de alte informații referitoare la aceste provincii. Găsim astfel, descrierea unor zone din punct de vedere

geologic și mineralogic, descrierea unor munți, a unor cursuri de apă și a unor lacuri, descrierea Mării Negre și a litoralului său. Uneori Montandon indică cele mai frumoase trasee ce merită să fie urmate de turiștii străini care ar veni să viziteze această a doua sa patrie. Găsim de asemenea descrierea unor localități din *Valahia*, Dobrogea și Moldova (București, Brăila, Constanța, Mangalia, Babadag, Fălticeni ș.a.). Aspectele etnografice și folclorice ocupă un loc important în scrierile sale (satele, casele, colibele pescarilor, plutele de pe Bistrița, stâna, țesutul la război etc., etc.) ca de altfel și cele privind istoria și vestigiile arheologice, precum și cele legate de navigație, comerț, agricultură, asistența medicală la sate ș.a.m.d.

Montandon nu se mulțumea doar să descrie locuri și oameni. Comentariile sale, din ce în ce mai profunde, pe măsură ce treceau anii, dovedesc că și-a dorit și a reușit să privească țara în care trăia, din aproape toate punctele de vedere, atât cu ochii călătorului, cât și cu ai aceluia care, zi de zi, împarte bucuriile și necazurile cu oamenii locului.

„Montandon e o fire deschisă, o inimă largă, observator și luptător ales, pasionat entomolog, și un convins și încercat filoromân.” Așa îl caracterizează Dr. Constantin Istrati, în discursul său și prezintă în continuare realizările, dar și greutățile pe care marele autodidact le avea la vremea aceea, ca asistent al lui Grigore Antipa, la Muzeu.

„La expozițiunea Asociațiunii române pentru răspândirea și înaintarea științelor din 1903 a obținut pentru frumoasa sa colecțiune medalii de aur. Ceea ce face multă cinste acestei firi de elită, e că continuă a-și cultiva specialitatea, adesea nesigur de ziua de mâne, căci trăește modest și greu din lucrul său, având o pozițiune foarte puțin retribuită pe lângă Muzeul nostru de istorie naturală”.

La Muzeu, unde a lucrat în perioada 1896–1907, Montandon primea un salariu lunar de 140 lei. După mai multe încercări nereușite de reabilitare, situația sa materială extrem de precară, îl determinase ca în data de 21 Martie 1902 să înainteze către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice o ofertă privind marea sa colecție entomologică (Hemiptere- Heteroptere) și biblioteca sa cu toată literatura de specialitate și cele mai importante periodice. Din păcate, în același an, în Septembrie, primește de la Minister un răspuns negativ, motivat de „lipsa de fonduri”. Abia în 1904, pe 6 Februarie Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice îi cumpără colecția de Heteroptere exotice și palearctice, împreună cu biblioteca de specialitate. Putem oare să ne imaginăm astăzi ce sentiment a avut cercetătorul Montandon în clipa în care și-a vândut colecția și biblioteca? A făcut acest

imens sacrificiu, tocmai ca să poată supraviețui și continua munca cea mai dragă: studiul insectelor. Colecția cuprindea 4954 de specii reprezentate prin 22552 exemplare, dintre care, 316 exemplare-tip. Biblioteca avea 764 volume și 15 periodice. Ministerul va dona Muzeului atât colecția cât și biblioteca.

Dar, să revenim la ziua de 11 Aprilie 1905... „În ce privește genul *Hemiptera*, d-sa a ajuns o adevărată autoritate. Fructul călătoriilor depărtate culese de naturaliști englezi, francezi, etc., în ce privește acest gen, sunt trimise de *British Museum*, de *Museum d'histoire naturelle*, etc., lui Montandon la București, spre a fi determinate. Trebuie să fim fericiți, Domnilor Colegi, ca în astfel de împrejurări să-l alipim Academiei ca membru corespondent străin. Vom răsplăti astfel munca sa în cunoașterea unei părți a faunei române.”

A. L. Montandon va fi ales cu 22 voturi „pentru” și 3 „contra” din totalul de 25. Președintele I. Kalinderu anunță că „propunerea de alegere întrunind două treimi, d-l A. L. Montandon a fost ales membru corespondent străin în Secțiunea științifică.”

În cei zece ani cât a funcționat la Muzeul de Zoologie, ca asistent al lui Antipa, Montandon a făcut nu numai o muncă permanentă de cercetare, publicând peste 50 de lucrări asupra faunei mondiale și locale, dar se pare că el era cel care ținea toată evidența colecțiilor. Dovadă sunt nenumăratele registre din arhiva Muzeului, scrise chiar de mâna lui. Printre acestea, înregistrările a 12 colecții de nevertebrate (insecte și moluște) donate de Montandon în 1900–1901 (Andrei G., Petrescu A., 2009). De-a lungul anilor, Montandon a făcut nenumărate donații Muzeului. În prefața catalogului unei colecții de coleoptere pe care o dona Muzeului de Zoologie din București, Montandon scria în Octombrie 1883 (Broșteni): „... voi continua pe măsura forțelor mele, cercetările pe care le-am întreprins și eforturile mele se vor îndrepta întotdeauna spre a face cunoscută lumii științifice fauna Pământului ospitalier, unde trăiesc fericit de aproape 12 ani. Acesta va fi modul meu de a plăti datoria de onoare pe care o am față de România”. Un adevărat jurământ de credință pe care-l va respecta întreaga viață.

A. L. Montandon a fost primit în Academia Română nu numai pentru că era o personalitate în domeniul entomologiei, ci mai ales pentru serviciile pe care le adusese până la vârsta de 53 de ani patriei adoptive. A dorit întotdeauna ca țara în care trăia de la vârsta de 20 de ani să fie cunoscută și valorile ei autentice, recunoscute. Oferea tuturor celor interesați știința sa, cu dorința ca cei ce studiază natura țării să fie cât mai mulți. În scrierile sale, el atrăgea atenția asupra consecințelor pe care ar fi putut să le aibă

unele lucruri ce nu mergeau tocmai bine, oferind și soluția îndreptării lor. L-a interesat mereu progresul dar și conservarea trecutului istoric al patriei adoptive, pe care o iubea cel puțin la fel de mult ca pe patria-mamă. De aceea trebuie să-l considerăm pe Montandon un intelectual autentic de mare valoare și un adevărat patriot.

Bibliografie:

- [1] Andrei, G., La collection d'Hétéroptères „A. L. Montandon” du patrimoine du Muséum d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa” (I). L'inventaire original et la restauration. Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, 23: 407–413, 1981.
- [2] Andrei, G., A. L. Montandon, collectionneur, naturaliste et voyageur dans les contrées roumaines. Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, 24: 325–331, 1982.
- [3] Andrei, G., Pandele, C., Arnold-Lucien Montandon (1852–1922), corresponding member of the Romanian Academy. Travaux du Muséum National d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, 49: 479–509, 2006.
- [4] Andrei, G., Petrescu, A., Collections donated by Arnold L. Montandon to the Museum of Zoology of Bucharest within the period 1900–1901. Travaux du Muséum National d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, 52: 523–558, 2009.
- [5] Montandon, A.-L., *Dolichus flavicornis*. Feuille des Jeunes Naturalistes, 7(73): 10. Paris, 1876
- [6] Montandon, A.-L., Brostenii et la Vallée de la Bistriza I. Feuille des Jeunes Naturalistes, 8(91): 86–87. Paris, 1878.
- [7] Montandon, A.-L., Brostenii et la Vallée de la Bistriza II. Feuille des Jeunes Naturalistes, 9(102): 75–78. Paris, 1879.
- [8] Montandon, A.-L., Brostenii et la Vallée de la Bistriza III. Feuille des Jeunes Naturalistes, 9(113): 59–62. Paris, 1880 a.
- [9] Montandon, A.-L., Brostenii et la Vallée de la Bistriza IV. Feuille des Jeunes Naturalistes, 9(117): 112–115. Paris, 1880 b.
- [10] Montandon, A.-L., Brostenii et la Forêt de la Bistriza V. Feuille des Jeunes Naturalistes, 10(118): 128–130. Paris, 1880 c.
- [11] Montandon, A.-L., Souvenirs de Valachie. Bulletin de la Société d'Etudes Scientifiques d'Angers, 10 (1): 43–50, 1880 d.
- [12] Montandon, A.-L., Souvenirs de Moldavie. Le Domaine Royal de Broșteni. Bulletin de la Société d'Etudes Scientifiques d'Angers, 14: 365–390, 1884 (1885).
- [13] Montandon, A.-L., Excursions en Dobroudja. Bulletin de la Société d'Etudes Scientifiques d'Angers (Nouvelle série) 14: 31–64, 1887.
- [14] ***, Analele Academiei Române. Seria II, 27: 242–251 (250–251) 1904–1905.